

Україна у мирній та демократичній Європі. Ukraina i et fredelig og demokratisk Europa

Maryna Rabinovych, postdoktor, Institutt for statsvitenskap og ledelse, Universitetet i Agder - 8. mai i Lyngdal – www.s2pu.com

Вступ

Slide 1. Шановні колеги, представники й мешканці комуни Люнґдаль.

Для мене честь бути сьогодні тут із Вами, і я дуже дякую співзасновнику Українського Дому в Норвегії, лідеру організації “Support to the People of Ukraine” і другу України Перу-Коре Холдалю за запрошення. Символічно, що саме сьогодні, 8 травня, в День пам’яті та перемоги над нацизмом у Другій Світовій війні, ми говоритимемо про Україну у мирній та демократичній Європі. Символічно, бо капітуляція фашистської Німеччини у травні 1945го – і Японії у вересні цього ж року показує, що зло не всесильне. А отже й Росію та її союзників - Іран, Північну Корею та Китай – цілком можливо перемогти. Водночас досвід Другої Світової свідчить, що перемога над альянсом зла та диктатур потребує вчасних, злагоджених і рішучих зусиль з боку союзників. Попри більше ніж два роки війни, ми досі бачимо вагання серед країн-союзників України щодо того, як повинна завершитись війна, і багатомісячні дебати в Конгресі США яскраво ілюструють цю тезу. Як і спроби прокремлівських лобі зірвати ухвалення чи не кожного пакету санкцій ЄС проти Росії та пакету військової чи економічної допомоги Україні. Є й безліч країн – у Латинській Америці, Азії та Африці, які просувають найшвидше завершення бойових дій на будь-яких умовах, піклуючись виключно про свої економічні інтереси. Однак примирення із Росією на її умовах – це не лише втрата Україною територій, втрата людей та постійна загроза повторної агресії. Це й руйнування відносно сталого світопорядку, який було створено після перемоги над нацизмом, і прямий сигнал потенційним агресорам – правил більше не існує, й будь-яке заповітне геополітичне бажання можна здійснити за допомогою сили. Для Кремля це чіткий меседж – Росія може військовим шляхом встановити контроль принаймні над частиною Європи – треба лише накопичити сили. Й, попри сумніви, дебати й побоювання ядерного конфлікту, саме від європейських топ-військових та політиків все частіше можна почути – менеджмент ескалації не працює, та Європа має допомагати Україні не «стільки, скільки треба», а «чого б це не коштувало. Саме ця реалізація робить шлях України до мирної та демократичної Європи трохи менш тернистим. Й гарна новина полягає в тому, що і Україна, і Європа разом вже пройшли певну – й дуже нелегку частину цього шляху.

Introduksjon

Kjære kollegaer, representantene og innbyggere av Lyngdal kommune,

Slide 1. Det er en ære for meg å være her med dere i dag, og jeg vil gjerne takke medskaperen av det ukrainske huset i Norge, lederen av organisasjonen «Støtte til folket i Ukraina» og en venn av Ukraina, Per-Kaare Holdal for invitasjonen. Det er symbolsk at vi i dag, 8. mai, på dagen for minne og seier over nazismen i andre verdenskrig, skal snakke om Ukraina i et fredelig og demokratisk Europa. Det er symbolsk, fordi kapitulasjonen til det fascistiske Tyskland i mai 1945 og Japan i september samme år viser at ondskapen ikke er allmektig. Og derfor kan Russland og dets allierte – Iran, Nord-Korea og Kina – bli beseiret. Samtidig viser erfaringene fra andre verdenskrig at seieren over alliansen av ondskap og diktaturer krever rettidig, koordinert og målbevisst innsats fra de allierte. Til tross for mer enn to år med krig, ser vi fortsatt nøling blant Ukrainas allierte om hvordan krigen skal ende, og den måneder lange debatten i den amerikanske kongressen illustrerer dette poenget. Dette poenget kan også eksemplifiseres av mange forsøk fra pro-Kreml-lobbyer for å hindre vedtakelsen av nesten hver eneste pakke med EU-sanksjoner mot Russland og en pakke med militær eller økonomisk bistand til Ukraina. Det er også mange land - i Latin-Amerika, Asia og Afrika - som fremmer den raskeste slutt på militær aksjon for enhver pris, og dermed tar kun vare på sine økonomiske interesser. Men forsoning med Russland på dets premisser er ikke bare Ukrainas tap av territorium, tap av mennesker og den konstante trusselen om gjentatt aggresjon mot Ukraina. Dette er både ødeleggelsen av en relativt stabil verdensorden, som ble skapt etter seieren over nazismen, og et direkte signal til mulige overgrep om at reglene ikke lenger eksisterer, og ethvert kjært geopolitisk ønske kan oppfylles ved hjelp av makt. For Kreml er dette et klart budskap – Russland kan militært etablere kontroll over minst en del av Europa – det er bare nødvendig å samle styrkene. Og til tross for tvil, debatter og frykt for en atomkonflikt, er det nettopp fra europeiske toppmilitærer og politikere du kan høre stadig oftere - eskaleringshåndtering fungerer ikke, og Europa bør hjelpe Ukraina med ikke "så mye som nødvendig", men "for enhver pris". Det er denne erkjennelsen som gjør Ukrainas vei til et fredelig og demokratisk Europa litt mindre tornete. Og den gode nyheten er at både Ukraina og Europa sammen allerede har passert en viss – og svært vanskelig – del av denne veien.

Досягнення – Україна

Slide 2. На початку вторгнення західні розвідки очікували, що Київ впаде за 24-72 години, й Росії вдасться створити в країні свій маріонетковий уряд. Але, на третій рік війни, очевидно, що Київ вистоїть, і російські танки можуть бути присутні в місті лише як елемент виставки про події на фронті. Дуже важливо, що на початку вторгнення й потім вдалось уникнути втрати керованості, й органи центральної влади залишились функціональними та легітимними. Поряд із довоєнною дипломатичною активністю США та європейських партнерів, саме швидкі й скоординовані дії центральних органів влади дозволили на початку вторгнення швидко залучити міжнародну допомогу й забезпечити накладення санкцій на Росію. Значну роль у супротиві зіграли й продовжують грати досягнення реформи

децентралізації. Внаслідок реформи громади отримали ширші повноваження й більші фінансові ресурси, що сприяло їхній стійкості. **Slide 3.** Разом із колегами з Київської Школи Економіки, я робила дослідження супротиву агресії Російської Федерації на місцевому рівні, й ми побачили, що безпосередній доступ до ресурсів, спроможність місцевих лідерів управляти ними та довіра до таких лідерів допомогли громадам впоратись із широким спектром викликів – від напливу внутрішньо переміщених осіб у центральних та західних регіонах до інформаційних атак та пошкодження критичної інфраструктури. Відповідно до дослідження наших колег Олександри Койдель та Оксани Гус, значну роль у місцевому супротиві особливо на початку вторгнення зіграли горизонтальні мережі, які включають органи місцевого самоврядування, бізнеси, громадські організації та волонтерів. Загартований подіями Революції Гідності й років гібридної агресії РФ на Донбасі, український громадський сектор зміг взяти на себе багато функцій, зазвичай притаманних владі, щодо забезпечення армії, допомоги соціально незахищеним й внутрішньо переміщеним особам. **Slide 4** Поряд із офіційною дипломатією, громадський сектор й діаспора активно беруть участь у зовнішніх комунікаціях й допомагають адвокувати важливі для України рішення. Активність всіх рівнів управління й кооперації між державними й недержавними органами, між українськими та західними бізнесами є важливими й для підтримки Збройних Сил України та нарощування Україною власного військово-промислового комплексу – це вкрай необхідно, зважаючи на волатильність політичних дискусій на міжнародному рівні. Отже, ключове досягнення України наразі на шляху до мирної та демократичної Європи – це функціональність всіх ланок управління за умов тотального супротиву агресії РФ.

Oppnåelse - Ukraina

Slide 2. Ved begynnelsen av invasjonen forventet vestlig etterretning at Kiev ville falle i løpet av 24-72 timer, og Russland ville lykkes med å etablere en egen marionettregjering i landet. Men i det tredje året av krigen er det åpenbart at Kiev holder ut, og russiske stridsvogner kan bare være til stede i byen som et element i utstillingen om hendelsene ved fronten. Det er svært viktig at tap av kontroll ble unngått i begynnelsen av invasjonen og etterpå, og de sentrale myndighetene forble funksjonelle og legitime. Sammen med den diplomatiske aktiviteten til USA og europeiske partnere før krigen, var det de raske og koordinerte handlingene fra sentralmyndighetene som gjorde det mulig i begynnelsen av invasjonen raskt å tiltrekke internasjonal hjelp og sikre innføring av sanksjoner mot Russland. Prestasjonene til desentraliseringsreformen spilte og spiller fortsatt en betydelig rolle i motstanden. Som et resultat av reformen fikk lokalsamfunn større makt og større økonomiske ressurser, noe som bidro til deres bærekraft. **Slide 3.** Sammen med mine kolleger fra Kyiv School of Economics forsket jeg på motstand mot aggresjonen fra den russiske føderasjonen på lokalt nivå, og vi så at direkte tilgang til ressurser, lokale lederes evne til å administrere dem og tillit til disse

leaderne hjulpet lokalsamfunn med å takle et bredt spekter av utfordringer – fra tilstrømningen av internt fordrevne i de sentrale og vestlige regionene til informasjonsangrep og skade på kritisk infrastruktur i hele landet. Ifølge forskningen til våre kolleger Oleksandra Keudel og Oksana Hus, spilte horisontale nettverk, som inkluderer lokale myndigheter, bedrifter, sivilsamfunnsorganisasjoner og frivillige, en betydelig rolle i lokal motstand, spesielt i begynnelsen av invasjonen. **Slide 4** Herdet av hendelsene under Revolusjonen av verdighet og årene med hybrid aggresjon fra den russiske føderasjonen i Donbas, var det ukrainske sivilsamfunn i stand til å ta på seg mange funksjoner, vanligvis utøvet av myndighetene, når det gjelder å sørge for hæren, hjelpe sosialt sårbare og internt fordrevne. Sammen med offisielt diplomati deltar offentlig sektor og diasporaen aktivt i ekstern kommunikasjon og hjelper til med å fremme beslutninger som er viktige for Ukraina. Aktiviteten til alle nivåer av ledelse og samarbeid mellom statlige og ikke-statlige organer, mellom ukrainske og vestlige virksomheter er også viktig for støtte fra Ukrainas væpnede styrker og for Ukraina til å bygge opp sitt eget militærindustrielle kompleks - dette er ekstremt nødvendig, gitt volatiliteten i politiske diskusjoner på internasjonalt nivå. Så den viktigste prestasjonen til Ukraina for øyeblikket på veien mot et fredelig og demokratisk Europa er funksjonaliteten til alle ledelsesforbindelser under betingelsene for total motstand mot aggresjonen fra den russiske føderasjonen.

Досягнення – Європа

Slide 5. У 2014 році, коли Росія анексувала Крим й захопила Донбас, Європа обмежилась політичними заявами й символічними санкціями. Підтримка України була активною, в 2014 було підписано Угоду про асоціацію, реалізовувалось багато проєктів технічної допомоги, наприклад, реформу децентралізації та створення центрів надання адміністративних послуг профінансував Євросоюз разом із державами-членами та деякими іншими європейськими партнерами, наприклад, Швейцарією. Однак, вся ця допомога надавалась в рамках формату «інтеграції без членства». Буквально кілька тижнів до повномасштабного вторгнення я брала інтерв'ю в однієї з ключових українських експерток з євроінтеграції, та вона говорила про свою фрустрацію, й зневіру в тому, що Україна колись отримає статус країни-кандидата в ЄС, і наблизиться до членства в Союзі. Масштаб й цинічність прямого російського вторгнення й тотальний супротив України змінили все. Протягом кількох діб після вторгнення Єспогодив найамбітніші санкції в своїй історії проти країни-агресора. Також вперше Союз застосував свій позабюджетний безпековий інструмент миру для закупівлі зброї для України. Колективно вже надана допомога Євросоюзу та його держав-членів Україні є більшою за допомогу США. Ключовим політичним сигналом підтримки стало надання Україні й Молдові статусу країни кандидата в червні 2022 й «зелене світло» від Європейської ради щодо початку перемовин про членство наприкінці 2023. Поряд із відкриттям перемовин про членство, ЄС погодив для України

інструмент економічної й технічної допомоги вартістю 50 мільярдів євро на 2024-2027 роки, що є дуже важливим для утримання економіки в умовах війни. Водночас підтримка України та рішення про розширення є частиною зміни парадигми зовнішньої політики ЄС внаслідок вторгнення РФ – його так званого геополітичного пробудження. Геополітичне пробудження означає, що ЄС намагається стати більш автономним та амбітним гравцем на міжнародній арені, й знизити свою залежність від інших акторів, навіть союзників. Так, країни-члени більш активно інвестують у спільну безпекову інфраструктуру та промисловість, щоб знизити залежність від ядерної парасольки та безпекової допомоги США у випадку агресії проти них. Плани щодо підсилення європейської оборони включають й український ВПК. **Slide 6.** Цілий комплекс заходів було здійснено, аби позбутись енергетичної залежності від РФ – і – як Ви можете побачити на карті – Європа досягла значних успіхів у цій царині. Викликом лишається залежність від Китаю щодо багатьох видів сировини – але принаймні зараз лідери ЄС мають набагато глибше розуміння загроз, які несе із собою залежність від автократій. Норвегія відіграє значну роль як у допомозі Україні – зокрема, через програму Нансена обсягом близько 7 млрд євро – так і розвитку оборонної й енергетичної незалежності Європи. Отже, повномасштабна війна Росії в Україні стала тригером для «геополітичного пробудження» Європи. Сильні політичні та безпекові позиції є ключовими, аби ми могли говорити про існування мирної та демократичної Європи – а не Європи, про яку мріють автократи – слабкої, роз'єднаної та поневіченої, нездатної до розширення.

Oppnåelse – Europa

Slide 5. 2014, da Russland annekterte Krim og grep Donbas, begrenset Europa seg til politiske uttalelser og symbolske sanksjoner. Støtte til Ukraina har vært aktiv, assosiasjonsavtalen ble undertegnet i 2014, mange tekniske bistandsprosjekter ble gjennomført, for eksempel ble desentraliseringsreformen og opprettelsen av sentre for levering av administrative tjenester finansiert av EU sammen med noen andre europeiske partnere, som f.eks. Sveits. Imidlertid ble all denne hjelpen gitt innenfor formatet "integring uten medlemskap". Bare noen få uker før fullskala invasjonen intervjuet jeg en av de viktigste ukrainske ekspertene på europeisk integrasjon, og hun snakket om sin frustrasjon og vantro over at Ukraina en dag ville få status som et kandidatland i EU og rykke nærmere medlemskap i unionen. Omfanget og kynismen til den direkte russiske invasjonen og den totale motstanden i Ukraina endret alt. I løpet av få dager etter invasjonen innførte Yespogodiv de mest ambisiøse sanksjonene i sin historie mot et aggressorland. Også, for første gang, brukte unionen sitt utenombudsjettmessige fredssikkerhetsinstrument til å kjøpe våpen til Ukraina. Samlet er den allerede gitte hjelpen fra EU og dens medlemsland til Ukraina større enn hjelpen fra USA. Et sentralt politisk signal om støtte var tildelingen av kandidatlandsstatus til Ukraina og Moldova i juni 2022 og "grønt lys" fra Det europeiske råd om å starte

medlemskapsforhandlinger på slutten av 2023. Sammen med åpningen av medlemskapsforhandlingene har EU gikk med på et instrument for økonomisk og teknisk bistand på 50 milliarder euro for Ukraina for 2024-2027, som er svært viktig for å opprettholde økonomien under krigsforhold. Samtidig er støtten fra Ukraina og beslutningen om utvidelse en del av paradigmeskiftet i EUs utenrikspolitikk på grunn av invasjonen av Den russiske føderasjonen – dens såkalte geopolitiske oppvåkning. Geopolitisk oppvåkning betyr at EU prøver å bli en mer autonom og ambisiøs aktør på den internasjonale scenen, og redusere sin avhengighet av andre aktører, til og med allierte. Dermed investerer medlemslandene mer aktivt i felles sikkerhetsinfrastruktur og industri for å redusere sårbarheten for atomparaplyen og USAs sikkerhetshjelp ved angrep mot dem. Planer for å styrke det europeiske forsvaret inkluderer det ukrainske militær-industrielle komplekset. **Slide 6.** Et helt sett med tiltak ble iverksatt for å bli kvitt energiavhengigheten til Russland – og – som du kan se på kartet – har Europa gjort betydelige fremskritt på dette området. Utfordringen er fortsatt avhengighet av Kina for mange råvarer – men i det minste nå har EU-ledere en mye dypere forståelse av farene ved avhengighet av autokratier. Norge spiller en betydelig rolle både i å hjelpe Ukraina – spesielt gjennom Nansen-programmet verdt rundt 7 milliarder euro – og i utviklingen av Europas forsvars- og energiavhengighet. Så, Russlands fullskala krig i Ukraina ble utløseren for den "geopolitiske oppvåkningen" av Europa. Sterke politiske og sikkerhetsmessige posisjoner er nøkkelen for at vi skal kunne snakke om eksistensen av et fredelig og demokratisk Europa – ikke det Europa som autokrater drømmer om – svakt, usammenhengende og degradert, ute av stand til å utvide seg.

Виклики й шлях вперед

Slide 7. Попри всі досягнення, на жаль, війна триває, й Росія продовжує повільне але все ж таки просування на Донбасі. Здатність України повернути окуповані території залежить від численних політичних рішень на Заході, в Києві та Кремлі. Тому, будь-які дискусії, які намагаються дивитись на результат війни як заздалегідь визначений не беруть до уваги здатність сторін динамічно змінювати ситуацію. Безперечно, Київ стикається із масою викликів – це постійні людські втрати й економічні збитки від атак РФ, брак зброї та людського ресурсу на фронті й втома від війни. Дуже небезпечними є нові лінії розділення в українському суспільстві між людьми на фронті й тилу, в Україні, за кордоном та на окупованих територіях, а Росія історично вміє поглиблювати суспільний розкіл поміж українцями. Небезпечною є і довга війна як така, адже кожний її день додає руйнувань, втоми і зневіри. Тим не менш, саме глибоке розуміння наслідків примирення із Росією в Європі є запорукою продовження боротьби й, сподіваюся, вчасних і сильних політичних рішень. Попри терни й складнощі боротьби, майбутнє України у мирній та демократичній Європі, і мир в Європі неможливий без миру в Україні. Й одного дня ми так само зберемося з вами в день капітуляції росії, аби згадати усіх, хто загинув за це майбутнє і відсвяткувати перемогу.

Utfordringer og veien videre

Slide 7. Til tross for alle prestasjonene, fortsetter dessverre krigen, og Russland fortsetter sin langsomme fremmarsj i Donbas. Ukrainas evne til å returnere de okkuperte områdene avhenger av en rekke politiske beslutninger i Vesten, i Kyiv og Kreml. Derfor tar ikke alle diskusjoner som prøver å se på krigens utfall som forhåndsbestemt hensyn til partenes evne til å endre situasjonen dynamisk. Utvilsomt står Kiev overfor mange utfordringer - dette er konstante menneskelige tap og økonomiske tap fra angrepene fra den russiske føderasjonen, mangel på våpen og menneskelige ressurser ved fronten og tretthet fra krig. De nye skillelinjene i det ukrainske samfunnet mellom mennesker foran og bak, i Ukraina, i utlandet og i de okkuperte områdene er svært farlige, og Russland har historisk sett vært i stand til å utdype slike skillelinjer mellom ukrainere. En lang krig som sådan er også farlig, fordi hver dag av den legger til ødeleggelse, tretthet og fortvilelse. Likevel er det nettopp en dyp forståelse av konsekvensene av forsoning med Russland i Europa som er nøkkelen til fortsettelsen av kampen og forhåpentligvis rettidige og sterke politiske beslutninger. Til tross for kampens torner og vanskeligheter, er fremtiden til Ukraina i et fredelig og demokratisk Europa, og fred i Europa er ikke mulig uten fred i Ukraina. Og en dag vil vi også samles med deg på dagen for Russlands kapitulasjon for å minnes alle de som døde for denne fremtiden og feire seieren.